

לספר כדי לחיות...

תיאטרון עדות - מפגש בין דורי בתהליך חינוכי טיפולי

סיפור השרדותם ותקומתם של שורדי השואה

תושבי מושב מזור מועצה אזורית חבל-מודיעין

בשיתוף בני הדור השלישי, צעירים תלמידי שכבה ט' חטיבת הביניים "נחשון"

סרטופרט מס' 2 פאול קור 1988 שמן ואפר על בר, מהסדרה שש תמונות לזכר ששה מיליון

אשל - האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל
'ג'וינט ישראל', בשיתוף 'ועידת התביעות'

יוצרי תיאטרון עדות מנחים במאים ומפיקים: עירית ועזרא דגן
"אות המופת החברתי" כנס ישראל שדרות לחברה

יוני 2011 הפרויקט ה- 30

עמותת תיאטרון עדות
"לספר כדי לחיות"

חטיבת הביניים
"נחשון"

העמותה
לחבר הוותיק

אגף חברה וקהילה
מ.א. חבל מודיעין

מועצה אזורית
חבל מודיעין

משרד החוזה
והשירותים החברתיים
השרות לזקן

ג'וינט ישראל אשל
ידו בשיתוף ובדריסת ידו לתקום

The Conference on
Jewish Material Claims
Against Germany

"Testimony Theater - To tell in order to live"

Holocaust Survivors and Pupils in an Educative and Therapeutic Project.
Program running, instructing, editing, writing, directing and producing by
Irit and Ezra Dagan

**"תיאטרון עדות – לספר כדי לחיות" מפגש בין-דורי בתוכנית ארצית שורדי שואה,
בני הדור השני ותלמידים בתהליך חינוכי טיפולי
בדרך טיפול בהבעה ויצירה אמנותית ודרמה – תרפיה, כתיבה ובימוי**

The Testimony Theatre performs all over the country thanks to
"JDC-Eshel's" and "Claims Conference",
professional assistance and financial support

ניהול תקציבי ומקצועי – 'אשל' האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים לזקן בישראל
'ג'וינט ישראל' בשיתוף 'ועידת התביעות' ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים – **השרות לזקן**
ניהול הפרויקט הארצי – מנהלת בכירה לתוכניות קהילתיות באשל: **מגי גד**

בימוי, ניהול התכנית והפקה: **עירית ועזרא דגן**
עיבוד עדויות כתיבה והמחזה: **עירית דגן**
ניהול מוסיקלי הלחנה ונגינה בפסנתר: **עמרי דגן**
עיצוב תאורה והפעלה: **נמרוד דגן**
הגברה ותאורה: **לאון קאושנסקי**
גיטרה בס: **רון חצור** | שירה: **עמית מזרחי** / **ליה שרמן**
עריכה והפעלת מצגת אלקטרונית: **אולג קוגוט**

אגף חברה וקהילה מ.א. חבל מודיעין
העמותה לחבר הוותיק חבל מודיעין

מנהלת אגף קהילה ורווחה: **דר' רונית לב**
מתאמת הפרויקט: **עו"ס איריס דליות ראש מח' קהילה**
רכזת הפרויקט: **עו"ס סנדרה בן צור**
יוזמת פרויקט תיאטרון עדות במזור: **עירית גרוס**

משרד הרווחה והשירותים החברתיים – השרות לזקן מדינת ישראל

התוכנית וההזמנה להצגה בסיוע לאומי

ציור העטיפה: צייר פאול קור, שורד שואה מצרפת מתור הסדרה שש תמונות לזכר ששה מיליון
גרפיקה: אדום אדום

אין ספק שפרויקט "תיאטרון עדות" הוא פרויקט חינוכי, ערכי, חברתי חשוב ביותר. ותיקי המושבים ניצולי השואה, המשתתפים בפרויקט ומספרים את קורותיהם, תורמים לשימור ותיקוד פרק זה בהיסטוריה של העם היהודי. במשך כשנה עברו ניצולי השואה, יחד עם בני הנוער מחטיבת נחשון, תהליך יחיד במינו. בפני הנוער נחשפו סיפורי ההשרדות האישיים של הניצולים, מה שהפך את התהליך לרגשי כל כך. מועצה אזרית חבל מודיעין, רואה חשיבות רבה בעבודה על התהליך הבין דורי והבן הממשיך. פרויקט זה בעל חשיבות רבה לקשר הבין דורי. ברצוני להודות לניצולי השואה, שהתגלו במלוא עוצמתם הנפשית ולבני הנוער, שעטפו אותם בחום ודאגה. תודות ליוזמי הפרויקט ומבצעיו ותודה לאגף חברה וקהילה שהובילו את הפרויקט ברגישות רבה. שלכם בהערכה,

שמעון סוסן | ראש המועצה

פרויקט מושב מזור בחבל מודיעין הינו הפרויקט ה-30 של תיאטרון עדות. התוודעתי לעשייה המיוחדת והחשובה הזו בפרוייקט התשיעי שהתקיים בחדרה ובו השתתפה אמי, אירה מובשוביץ. רבות, אם כי לעולם לא מספיק, דובר על חשיבותו של תיאטרון עדות, עבור שורדי השואה, בהיותו כלי לחשיפתו ועיבודו של סיפורם האישי למען לא יישכח. זהו תהליך טיפולי וחברתי בעל ערך עליון. יתרה מכך, עלינו לשים לב ולהעריך את האפקט החינוכי ואת תרומתו האדירה של הפרויקט לחברה הישראלית כמו גם לכל נער ונערה המשתתפים בו. ולכן בדברי הפעם ברצוני להעלות על נס ולהאיר באור גדול דווקא את הצעירים המשתתפים בפרוייקט. בעידן זה בו בני הנוער ואולי לא רק הם מנהלים קשרים בינאישיים דרך "אתרים" "רשתות חברתיות" "בלוגים" "טוויטרים" וכד' וכאשר המילה "שורדים" מתקשרת אצלם לשורדי תכניות הריאליטי, מתמסרת לה קבוצת בני נוער להקשיב באופן אמיתי, לגעת, ללטף, לחבק ולתמוך בקבוצת אנשים זקנים, שורדי שואה, המכונסים בעצב גדול סביב נושא טעון וכבד, ומסייעים להם לפרוק את המשא, נמצאים איתם לאורך תהליך טיפולי מורכב ובסיום התהליך אף מספרים את סיפורם על הבמה. אשרינו שנתברכנו בבני נוער כאלה ותודות לכל השותפים בפרוייקט תיאטרון עדות עירית ועזרא דגן, אש"ל ג'וינט, והתומכים היקרים.

ישראל מובשוביץ | יו"ר עמותת 'תיאטרון עדות לספר כדי לחיות'

סיפור השואה והשפעתה על עם ישראל, על משפחות הנספים ועל השרידים שניצלו, חייב לא רק להשמר בזכרון הלאומי אך גם להיות מועבר לדורות הבאים. אחד האמצעים החינוכיים המוצלחים שפותחו לאחרונה הוא "תיאטרון עדות" אשר מאפשר לדור הצעיר ללמוד ולחוות ממקור ראשון את אשר קרה לעמנו. "תיאטרון עדות" התגלה גם כגורם מסייע לניצולי השואה עצמם, בכך שהוא מאפשר להם להעלות את זכרונותיהם ולעבד אותם לאור מצבם האישי, המשפחתי, החברתי והלאומי כיום. אין זה "תיאטרון" במובן התרבותי של המושג, אלא חוויה מרגשת אשר סוחפת את הקהל יחד עם ניצולי השואה ובני הנוער אשר על הבמה. תודה למשתתפים שלקחו חלק ביצירת החוויה המרגשת ותודה למארגנים ולמבצעים שתרמו לביצוע המוצלח.

פרופ' יצחק בריק | מנכ"ל אשל - האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל

פרויקט "תיאטרון עדות" הינו חוויה ערכית מרגשת ביותר, אשר סוחפת את הקהל. ניצולי השואה, עם בני הנוער על במה אחת. במהלך התהליך המורכב והייחודי שעוברים ניצולי השואה ובני הנוער, נוצר קשר בין דורי מופלא ומשמעותי. קשר זה מנציח את גבורתם העילאית של ניצולי השואה – לנו ולדורות הבאים. פרויקט זה מביא גאווה רבה למועצה האזורית חבל מודיעין ולאגף חברה וקהילה בפרט. תודות לשותפים העוסקים במלאכה: אש"ל, וועד היישוב מזור, העמותה לחבר הוותיק. תודה מיוחדת לראש המועצה מר שמעון סוסן ולאירים דליות – מנהלת מחלקת קהילה באגף. תודות חמות לעיריית ועזרא דגן ולמשתתפים בתוכנית.

דר' רונית לב | מנהלת אגף חברה וקהילה

אנו כבנים למייסדי מושב מזור שהוקם על-ידי שורדי התופת הנאצית, חשוב היה לנו לתעד ולשמר את סיפורם. פרויקט תיאטרון עדות אפשר לנו להפגיש בין הניצולים לדור ההמשך של המושב. במשך למעלה משנה, אחת לשבוע נפגשה הקבוצה. הילדים נחשפו לסיפורים שאת חלקם הניצולים מעולם לא סיפרו לאיש. המבוגרים זכו לאזן קשבת ולידיעה שסיפורם לא ישכח, והצעירים זכו להיפגש ולשמעו ממקור ראשון על התקופה האפלה ביותר בתולדות העם היהודי. בזכות הפרויקט הייחודי תיאטרון עדות, יצרנו במזור קבוצה שתוכל לספר לדורות הבאים את ששמעו וספגו מניצולי השואה, ולהנחיל להם את חשיבות קיומה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרֵי דוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם. (תהילים ע"ח ו)

שלומי שוורץ | יו"ר ועד המושב

עירית גרוס | יוזמת הפרויקט במזור

הנערה דוניה רוזן כתבה ביומנה: "רוצה אני לבקש מכם שלא תשכחו את המתים, שתקימו לנו יד, פסל, לא משיש לא מאבן אלא ממעשים טובים". לתלמידי הנפלאים והמסורים, בני הדור השלישי, דור העתיד שלנו, ניתנה הזכות המדהימה לממש צוואה זו בדרך של השתתפות בחוויה מוחשית מקורית ויצירתית המועברת ממקור ראשון ע"י בני דור ניצולי השואה. העבודה המשותפת עם ניצולי השואה מאפשרת לבני הנוער להרגיש יותר, ותוך כדי כך גם להבין יותר, ולהפנים את המסר של מחויבות לערכי האדם והאנושות. ככל שהולך ופוחת דור השואה, כך גדלה האחריות העצומה המוטלת עלינו, על כולנו, והחובה המוסרית שלנו לבצע את מחויבותנו, עבודת ההנצחה. אני מאמינה שבני הנוער יצרו בליבם לעד את החוויה המרגשת שעברו מתוך ידיעה שהם אלה אשר מוטלת עליהם האחריות לספר את העדויות ששמעו לדורות הבאים בבחינת אנחנו עיניהם הזוכרות... אנחנו קולם הזועק... ולהישבע בבחישות "לזכור ולא לשכוח".

בברכה והערכה רבה למובילי הפרויקט, ניצולי השואה ותלמידי היקרים

אתי עוז | מנהלת חטיבת הביניים "נחשון" מועצה אזורית חבל מודיעין

תיאטרון עדות במושב מזור הינו יוזמה ברוכה של עיריית גרוס בת המושב. בזכות פועלם המבורך של עיריית ועזרא דגן ובתמיכת הג'וינט, אש"ל, משרד הרווחה, האגף לחברה ורווחה חבל מודיעין ומושב מזור, התאפשרה במושב יצירה בין- דורית – "חלקת אלהים" קטנה, כואבת ומרגשת להפליא.

מפגש בין בני נוער תוססים ממזור ומכפר נופך לבין ניצולי שואה מבוני מושב מזור שרובם היו בני נוער בתקופת המלחמה. ייחודה של קבוצה זו מבין שלושים הקבוצות שפעלו ברחבי הארץ, שבקבוצה זו יש ניצולים שנכדיהם משתתפים בפרויקט זה. בפעילות מופלאה זו נרקם שיתוף חווייתי שמכיל את הנורא מכל – הסיפור האישי והכאב הפועם תחתיו. תוך הסרת קליפות איטית ולידה מחדש הגיעו אל התקומה של כל אחד מבני הדור השלישי. תהליך זה נעשה בתבונה, במקצועיות ובסבלנות ע"י עיריית ועזרא. בתחילת הקשר בין הותיקים והצעירים, עמדה כל קבוצה על גדה אחרת של נהר החיים. הקשר שהחל בהסנות ובספקנות, אך גם בסקרנות הדדית, הפך תוך כדי הכרות משותפת של נגיעות עדינות בכאב קצעי הזיכרונות, לגשר חזק חי ונושם. בעיינינו זוהי גדולתו של פרויקט חיים זה – הנצחה והעברה של זיכרון השואה תוך חוויה של מגע בין שני דורות העומדים מנגד: הניצולים נושאי הלפיד, והנערים ממשיכי דרכם – מקבלי הלפיד שינצרו ויעבירו אותו הלאה.

"עם שאיננו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל." (יגאל אלון)

מודות אנו על כך שהזדמנה לנו האפשרות לחזות בהתהוותו של התהליך וללוות מסע זה.

איריס דליות, עו"ס | מנהלת מח' קהילה סנדרה בן-צור, עו"ס | רכזת הפרוייקט

נגן הצ'לו: המקהלה 1991 שמון על בד

יואל באר

נולד ב- 1936 בבוקסטיילר בחבל אלזס בצרפת, בנם של אדגר באיירסדורף ורות לבית ורטהיים. בשנת 40 גורשה המשפחה עם הסבתא הנריטה והאח דניאל בן השנתיים, והגיעה אל כפר נידח בשם בלנו בחבל ז'ורה בצרפת. ב- 42 נלכד האב ע"י הגסטאפו בעת שרותו בפריז. במחצית שנת 45 לאחר שהייתו של האב ב"אלך דכאו" ומסע במחנות רבים, חזר אל משפחתו וכולם עברו לעיר ליאון. ב- 48 נשלח יואל לפנימייה באנגליה. ב- 49 המשפחה התאחדה ועלתה לישראל באניה "ארצה". לאחר שהות קצרה ב"שער העלייה" שבחיפה התיישבו בבאר טוביה. ב- 51 החל ללמוד בתיכון בסמ"ת של הטכניון. ב- 58 נשא לאישה את מרים לבית צרניק. עם שחרורו משירות צבאי בחיל האוויר ב- 61 נסע ללימודי הנדסה בארה"ב. מ- 69 ועד 98 עבד בחברת אלישרא. ב- 82 התיישב במושב מזור. ליואל ולמרים שלושה ילדים רון אורלי וגיל ועשרה נכדים. כולם תושב מזור.

איציק ברגסמן

נולד ב-1942, בקז'מרוק שבסלובקיה, לצבי ברגסמן ולמרגית לבית פייראזין. ב- 43 עם תחילת הרדיפות, ברח המשפחה ליערות והסתתרה שם עד 45. חוה אחותו נולדה ב- 47. ב- 49 עלתה המשפחה ארצה מסלובקיה, באוניה "טרנסילבניה" לחיפה. הם שהו בבית עולים בחדרה כשלושה חודשים ומשם עברו לאום-זרע. ב- 53 עברה המשפחה לבית הקבע במזור. בהיותו בן 10, עבר איציק ללמוד במוסד לעליית הנוער "מוסינזון" בהודו השרון. בתיכון למד בבית הספר החקלאי עין כרם, שם הצטרף לתנועת הנוער "מחנות העולים". היה ממקימי גרעין הנח"ל בקציעות. אחרי שירות בהיאחזות, חזר לקיבוץ צובה. ב- 63 נשא לאשה את מרים גלבלום. הם הקימו את ביתם במושב מזור. מרים נפטרה ב- 2005. איציק עסק בחקלאות במושב. בשנות השבעים החל לעבוד כטכנאי מטוסים בתעשייה האווירית ובאל-על. לאיציק ולמרים נולדו שתי בנות דנה ונועה ושלוש נכדות.

אנה גרוס (רודר)

נולדה בקונצנזמיקולוס שבהונגריה ב- 1925, לזהבה ויינה-יעקב. לפני המלחמה נפטרה אמה של אנה ממחלה קשה וחברתה הטובה לקחה את אנה תחת חסותה. אביה נלקח למחנה עבודה, מאוחר יותר לגטו ומשם לאושוויץ. לאנה היה אח אחד, זיגמונד, שלא אפשרו לו ללמוד באוניברסיטה בשל היותו יהודי. הוא השתייך לארגון ציוני, הועבר לאוקראינה ולא נודעו עקבותיו. אנה עברה תחנות רבות במלחמה, ביניהן אושוויץ. ב- 9 במאי 45, כשהייתה בת 20, השתחררה במרסדורף וחזרה לביתה בבודפשט. אנה ואריון נישאו באוקטובר 45. ב- 49 הפליגו לישראל באוניה האיטלקית "הבזיה". בראשית 1950 עברו להתגורר באום-זרע עם בנם יוסף בן השלוש. לאנה ואריון שני ילדים יוסף ושושנה, ארבעה נכדים וחמישה נינים.

אריון גרוס

נולד בבודפשט הונגריה ב- 1922 להוריו יוסף גרוס ורגינה-רבקה לבית ובר. לאריון היו ארבעה אחים מיקי, מגדה, אוה ואגי. אריון עבר תחנות רבות במהלך המלחמה. בגיל 16 שלח אותו אביו לכפר פקטהארדו שבצפון הונגריה, כדי לשמור על נחלת המשפחה שלא לביתו תיפול לידי ההונגרים. עד 44 אריון היה בכפר. לאחר מכן הוא נלקח למחנות עבודה שונים ולמחנה אוזוק, משם הצליח להימלט ולהתגנב לגטו בודפשט. ב- 45 עם השחרור נודע לו שהוריו ואחיו מיקי ניספו. אריון נשא לאישה את אנה ב- 45. הם הפליגו לישראל באוניה האיטלקית "הבזיה" והגיעו לחיפה בדצמבר 49. אנה ואריון עברו להתגורר באום-זרע לימים מזור. להם בן ובת יוסף ושושנה, ארבעה נכדים וחמישה נינים.

גולדי – זהבה הופמן (ברגר)

נולדה בדצמבר 1922 בעיר יסינה בקרפט-רוסיה, בת לרחל ושרגא ברגר. במשפחה היו עוד שני אחים, אברהם ומשה והאחות חיה. בשנת 44 הובלה גולדי יחד עם אמה ואחיה למחנה אושוויץ, האם והאח משה נרצחו שם. לאחר מספר חודשים במחנה ההשמדה אושוויץ, נשלחה גולדי למחנה עבודה והועסקה בעבודת כפייה במפעל מוסווה לנשק בעיר גייסלינגן בגרמניה. מנהלי המקום היו גרמנים מבוגרים, מתנגדי המשטר הנאצי. גולדי נשארה שם עד סוף המלחמה. ב-45 שוחררה בידי האמריקאים יחד עם כל עובדי המפעל. הצבא האמריקאי החזיר אותם לצ'כיה. גולדי חזרה לביתה אך לא נשארה שם, היא עברה לרומניה וגרה עם דודתה. ב-46 נישאה לאליהו הופמן. ב-48 נולדה בתם הבכורה, רחל. גולדי ואליהו ובתם עלו לארץ מהעיר בארי באיטליה באונייה "עצמאות" והתיישבו במזור. ב-53 נולד בנם ארי. לגולדי חמישה נכדים ושלושה נינים.

שרה וייס (שוורץ)

נולדה ב-1943 בבודפשט לקטי לבית שטיינברגר וד'ה שוורץ. קטי, ד'ה, שרה התינוקת, דודתה יוצי (אחות של קטי) עם שני ילדיה הקטנים, היו במנוסה מתמדת כל תקופת המלחמה. הם הסתתרו במנזר, בבית מוגן ובמרתפים. ב-45, לפני תום המלחמה, בעקבות הלשנה, אביה ד'ה נתפס והוצא להורג. אחרי המלחמה גרו כולם בדברצן, שם הכירה האם קטי את אימרה שוורץ שאיבד במלחמה את כל משפחתו והם נישאו. ב-49 עלו קטי, שרה ואימרה לישראל באוניה "קזרטה". אחרי תקופה קצרה בבית עולים, הצטרפו לקבוצה שהקימה את מושב מזור, אז אום-זרע. שם נולד אחיה שלומי. ב-62 נישאה שרה לגבי וייס בן המושב. הם חיים במזור עם שלושת ילדיהם עופר, מיכל ויעל, בני זוגם ושמונת נכדיהם. נכדם ליאור ממשתפי פרויקט תיאטרון עדות במזור.

גבי וייס

נולד בשנת 1938 בהודרשה שבסלובקיה לפרי וייס ולרוזליה-רחל ברמר, אח לאריאל-ארי ולאחות תרצה שנולדה ב-46. משפחתו התגוררה בהודרשה והיתה בעלת חנות הכל-בו היחידה בעיירת המכרות. בחורף 45-44 תפסה אותם המלחמה. המשפחה ברחה ליער ומשם המשיכו במנוסה מתמדת בכל רחבי סלובקיה. ב-45 בסוף המלחמה, חזרו לביתם והמשיכו את חייהם כמנהלי העסק שהולאם לטובת המדינה. ב-49 שלחו את בנם הבכור ארי לישראל ולאחר שלושה חדשים הפליגו באוניה "טרנסילבניה" לחיפה. עד שנת 52 התגוררו בגבעת שמואל ואז עברו למזור. גבי למד ברינתיה ובביה"ס החקלאי "עיינות", התגייס לנח"ל במסגרת גרעין "אל-עד", היה בהכשרה בקיבוץ גבע והשלים את קבוצת אלומות. בתום השרות הצבאי חזר למשק הרווין. ב-62 נשא לאישה את שרה שוורץ, בת מזור. לגבי ולשרה בן ושתי בנות, עופר מיכל ויעל ושמונה נכדים. נכדם ליאור ממשתפי הפרויקט במזור.

ארוין וניאק

נולד בשנת 1931 בברלין גרמניה. בן יחיד להורים פרנס וניאק ואדית מנהלט. עם תחילה המלחמה, בשנת 39 היה ארוין בן 8. את מהלך המלחמה עבר עם אמו אדית בברלין. לאחר שביתם הופצץ, נאלצו לעבור להתגורר מחוץ לברלין בביתו של נוצרי. ב-45 עם סיום המלחמה, נשארו בביתו של הנוצרי בהנוא, מאוחר יותר שבו לברלין והתאחדו עם האב. ב-48 הפליג ארוין עם נוער ברלין באוניה "קצרט", דרך מרסיי שבצרפת, שם שהו חודש ימים. ארוין הגיע לארץ בשנת 48 ועבר לקיבוץ נען, התגייס לצה"ל ליחידה המובחרת גבעתי. בשנת 1949 הגיע עם הרווין למושב מזור. ב-96 נשא ארוין לאשתו שולמית לוי. להם שני בנים צביקה (צבי) ודן ושני נכדים.

ז'אק לילינטל (יוהן יאן)

נולד בשנת 1928, בקראקוב בפולין, לאמו ברוני לבית בלומנפרוך מאושווייניצי'ים ולאביו יוליוס יליד אוסטריה. ב-33 לאחר עליית הפשיסטים לשלטון, עברה המשפחה מאוסטריה לקראקוב. ב-1939, בעת מנוסה ללוב, הגרמנים הפציצו אותם וז'אק לא מצא את הוריו ונשאר לבדו לאורך כל המלחמה. ההורים המשיכו ללוב. ז'אק בן ה-11 חי בעיר טארנוב והתקיים בכוחות עצמו. ב-45 בגיל 18 היה פעיל עליה והוביל יהודים מהמחנות לאניות מעפילים בצ'ינאצ'יטה שבאיטליה. ב-48 עלה לארץ בטיסה, גויס מיד לצה"ל ושרת בחיל השריון. ב-87 עבר למושב מזור. ז'אק נשוי לדלית יש לו בת ובן סיון ויובל, ומנישואיו הראשונים שתי בנות אילנה ואורית וחמישה נכדים.

רחל שחר (יהודית שוורץ)

נולדה בשנת 1934 להוריה ינו-הלל שוורץ ובלנקה לבית פריד. ב-44 כשההונגרים הגיעו לאזור מגוריה הייתה בת 10. את כל המלחמה עברה עם אימה ואחיה לאצי לגטו דברצן ומשם הועברו לוינה שבאוסטריה. מיולי 44 ועד למאי 45 שהתה במחנה העבודה לאגר 21 ב"סימרינג". עם סיום המלחמה חזרה במסע רגלי של שבוע לגבול הונגריה. ב-49 עלתה לארץ עם "תנועת השומר הצעיר" באוניה "עצמאות". בצבא שרתה בנח"ל ואחרי השרות הייתה בין מקימי קיבוץ להב. ב-53 נישאה לדיויד שחר וב-61 עברו להתגורר במזור. לרחל ולדיויד שתי בנות ובן, עפרה דורית ואילן ושבעה נכדים. נכדה אור משתתף בפרויקט תיאטרון עדות במזור.

אל נא תאמר הנה דרכי האחרונה פאול קור 1997 שמן ואפר על בד, מהסדרה שש תמונות לזכר ששה מיליון

אלבום משפחתי, עבודת קולאז' : אולג קוגוט

עירית דגן

מרפאה בהבעה ויצירה, M.A. בדרמה תרפיה, שחקנית, מורה למשחק ובמאית תיאטרון. בוגרת בית הספר למשחק "בית צבי", וספרות עברית באוניברסיטה העברית. שיחקה בתיאטרון "הבימה" ובתיאטרון לילדים ולנוער, מנהלת הוראת תיאטרון בתוכנית "קרוב" למעורבות בחינוך. דור שני להורים ששרדו את אושוויץ ו"מחתרת הבריחה" בהונגריה וטרנסלבניה, ושאיבדו את כל משפחותיהם יוסף ולוי בשנה האחרונה למלחמה.

עזרא דגן

שחקן התיאטרון "הקאמרי" ת"א, במאי ומורה למשחק מסוגן ופנטומימה באוניברסיטת חיפה. בוגר מגמת התיאטרון בבית ספר "רננים", הסטודיו של נולה צ'לטון ופנטומימה בסטודיו של קלוד קיפניס. שיחק בתיאטרון "הבימה" במשך 15 שנה. מלמד תיאטרון מסוגן ב"בית צבי". גילם את דמותו של רבי מנשה לברטוב, בסרט "רשימת שינדלר" של סטיבן שפילברג. חלק ממשפחתו, 6 נפשות בני משפחת פינטו שחייתה בפאריס, נרצחו באושוויץ.

תיאטרון עדות – על נושאי הלפיד, על חמלה נתינה ותקווה

השואה תשאר לעד כתקופה האפלה ביותר של ההיסטוריה, כאסון הגדול ביותר של האנושות. לעולם לא נוכל לעמוד על טיבו של הרוע המוחלט שהתגלה בשואה. כהמשך לרצון גרמניה הנאצית למחוק את זיכרון העם היהודי, קמים ומתרבים היום באירופה ובארצות הברית ארגונים מכחישי שואה. אנו כאן, עושים ככל יכולתנו להנציח ולשמר, כדי שלא יישכח הנורא מכל, וימשך החיבור בין הניצולים – שורדים לבין הדור חדש – צעיר, נושא הלפיד.

נכון, מאוחר, אך לא מאוחר מדי. בתיאטרון עדות אנו רואים הזדמנות לשמוע ממקור ראשון על אנטישמיות והשפלה, על קור, רעב, כאב וכחד, על פרידה פתאומית מהורים ואחים, ועל אובדן, מחסור ובדידות אין סופית. הדור השלישי, כמו נכדיהם של הניצולים, משוחררים מהנטל הכבד, הם שיגידו בעוד שנים: 'פגשנו ניצולי שואה אמיתיים. נגענו בהם, דיברנו אתם'. הנוער הנפלא והמסור הזה יכול לשמוע כאן ישירות מהשורדים סיפור אישי: להבין מהו 'הצד הארי' ולבטא מבלי להתבלבל: 'טראנסניסטר'יה'. שומעים בפעם הראשונה שמות של מחנות ריכוז, כפייה והשמדה, לומדים להבדיל בין אושוויץ, בירקנאו ובונה מונוביץ, וקולטים תאריכים: מתי זה התחיל בפולין, ובאיזו שנה בהונגריה וטרנסילוניה. שמות כמו מנגלה, יודקובסקי, קאסטנר, שינדלר, אנה פרנק, מונחים ומושגים כמו 'ליל הבדולח', 'יודנראט', 'הפתרון הסופי', 'אקציה', 'סלקציה' ו'טרנספורט'. 'קאפו', 'מוזלמן', 'גסטאפו', 'וורמאכט' ו'אס אס'. 'רמפה', 'אפל', 'ניסויים רפואיים', 'מקלחות', 'קרטורים' ו'צעדות המוות', וכן: 'בריחה', 'הסתתרות' ו'זהות שאולה'. מילים מצמררות בשפה קשה ובלתי אפשרית: 'ראוס', 'שנל', 'פרפלוקטה' – יודה, ומבינים את משמעותן של המילים: 'ללכת אל הגדר', והכול מתוך סיפוריהם האישיים של המבוגרים, והכל פונה אל הרגש ובא לידי ביטוי במחזה הכתוב ובהצגה על הבמה. בערב ההצגה החוויה עצומה ומרגשת. יחד עם הסיפור הכואב נוצרת גם הרגשה של הזדככות. הקשר הנרקם והזיקה ההדדית בין המשתתפים חזקים ונמשכים גם בסיום ההצגות ואף בתום התהליך וסגירתו.

אילומים מהחזרות

קבוצת תיאטרון עדות – פרויקט מזור, חבל מודיעין

”תיאטרון עדות – הד לניצחון הרוח”

שואה היא טראומה נפשית שאין מילים לתארה, ואין לה עדים. החוויות של הניצולים שנותרו ללא עיבוד ממשיות לחיות, בתוכם, ולהחיות כל פעם מחדש, כאילו הן אינן חוויות מן העבר, אלא עדיין מתרחשות ומתקיימות. המתים דוממים, והשורדים נותרו ללא קול בהעדר מילים, שיוכלו לתאר את מה שחוו וראו. אלה ששמשו עדים מבחוץ סרבו לשאת בתפקיד, ונותרו אילמים, חרשים ועיוורים. חברי ”תיאטרון עדות”, העמידו במה להשמיע את מה שלפנים נותר ללא הד. קולם הפקיע את האלם. ניצולי השואה מספרים לעיתים, בפעם הראשונה את סיפורם באמצעות השפה הדרמטית. התיאטרון מאפשר מסגרת לסיפור הטראומה, שיוצרת מרחק אסתטי, חוויה שאינה מציפה מדי. בתיאטרון-עדות, עם עזרא דגן כבמאי, ועירית דגן כמטפלת בהבעה ויצירה, ובדרמה תרפיה, שיתוף בני הנוער בעשייה התיאטרלית, הוא ממד נוסף, כאשר הסיפור שהיה עד כה של השורדים בלבד, הופך להיות למעין, מסורת שבעל-פה שתמשך ותעבור מדור ודור. לבסוף, הקהל שיושב, מאזין ובוכה, יחד עם הניצולים, הופך להיות עד חי, למה שהיה עד כה, זיכרון קפוא בזמן.

בקבוצה מופלאה זו, עירית משתמשת בניסיונה הרב בתחום התיאטרון על מנת לאפשר לבני דורות אלו למצוא שפה שבאמצעותה יוכלו לספר את סיפורם זה לזה, מתוך רגישות רבה למורכבות של קבוצה כזאת, ולסכנה של ריטראומטיזציה, עירית, מנצלת את כלי הדרמה כדי לעבוד עמם באופן לא מציף וכדי להכיל את עצמת רגשותיהם, ומאפשרת לכל אחד מבני הקבוצה לעבוד על פי יכולתו וצרכיו. הבמה שמעמידים עירית ועזרא דגן, יוצרת שפת חדשה המשחררת את הניצול, מן המסע הכבד, ומעול הבדידות, ומעלה את זיכרון היחיד אל הזיכרון הקולקטיבי. מלאכת התיאטרון של חברי ”תיאטרון-עדות” איננה עומדת בפני עצמה. היא קושרת אותם ואתנו אל עבודת התיאטרון שהתקיימה, בתוך איימי המחנות ונתנה מפלט לרוח האדם. הנאצים ניסו להשמיד את הגוף ולהרוס את הנפש, ”תיאטרון עדות” הד לניצחון הרוח על כוחות הרשע, אז ועכשיו.

דר' צביה זליגמן – מומחית לטיפול בטראומה, יועצת ומלווה של פרויקט תיאטרון עדות. פסיכולוגית קלינית במרפאת המבוגרים בשירות הפסיכיאטרי בבית החולים ”איכילוב”, ת”א.

הצעירים המשתתפים בתיאטרון עדות לספר כדי לחיות תלמידי שכבה ט' בחטיבה בביה"ס האזורי "נחשון"

מאחור מימין: סער זיו, שי שריר, ליאור וייס, יובל יפרח, אור שחר, אביב טרי לוי.
מלפנים: עינב קפלנסקי, מאיה שרון, עמית קפלנסקי, נופר מלכה, סער ווטמברג.

רשימת המנגינות והשירים בהצגה:

כל המנגינות והמוטיבים: **עמרי דגן**

שירה: **עמית מזרחי / ליה שרמן**

'בדרך' – מילים: לאה גולדברג, לחן: עמרי דגן

'לכי ילדתי' – מילים: מרגלית סיון, לחן: עמרי דגן

'פרח' – מילים: צרויה להב, לחן: יהודה פוליקר

'צעצועים' – מילים: אברהם סוצקובר, לחן: עמרי דגן

'אויפן פריפיטשוק' – לחן: מרק ורשבסקי

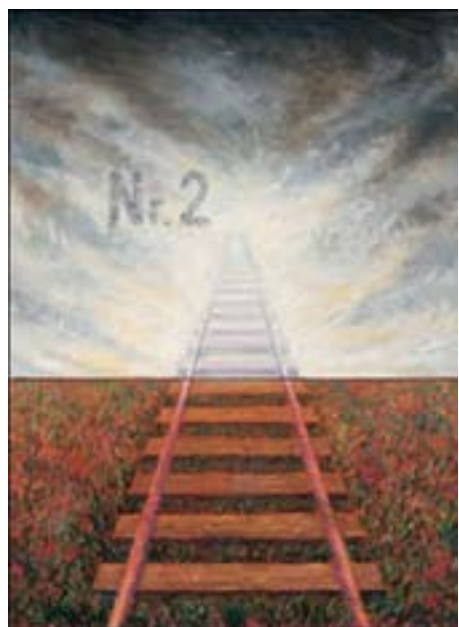

פאול קור (קורנובסקי) 1926–2001

נולד בפריס וחי בה עד לכיבוש הנאצי. הוברח לשווייץ, בפנימייה לילדים הכירו בכשרונותיו והוא נשלח לבי"ס לאמנויות בז'נבה. בתום המלחמה חזר לפריס, ב-48 עלה לארץ במסגרת מח"ל וגויס לחטיבה 7. האימה, הפחד, הניתוק הפתאומי מהמשפחה, החדשות מסמרות השיער על גורל יהודי אירופה ומות אביו באושוויץ הנחו את פאול קור בגישתו לחיים והטביעו בו חותם עמוק. פאול קור עיטר וחיבר 20 ספרי ילדים ביניהם, 'הפיל שרצה להיות הכי', 'כספיון הדג הקטן'. עבודותיו הוצגו במוזיאון ישראל ביד ושם ומוצגות היום ביד לילד במוזיאון לוחמי הגטאות. פאול קור מצייר בעיקר בני אדם. הם מופיעים על הבד כשחקנים במחזה שהעלילה בו מופשטת. וכל צופה יכול להטעינה במילים משלו הדמויות האנושיות שייכות לכל מקום, לכל זמן ולכל עלילה. תווי פניהם, גילם ומינם מרומזים. החידתיות טמונה ברב המשמעות והיא שמעוררת סקרנות, כשל חידה שעל הצופה לפענחה לכאורה במבט ראשון, מתגלה ציור אסתטי, בעל צבעוניות מדורגת המשרה רוע, אך ככל שנעמיק ונתבונן נרגיש שמתרחשת כאן דרמה רבת תעצומות, שעל מנת לפענחה יש להיעזר בשמות היצירה, בהבנת הסמלים, בקורות חיי הצייר ואולי גם בנסיבות בהן צויר.

הציורים בתוכנייה באדיבותה של הגב' פנינה קור (קורנובסקי) אלמנתו של הצייר

מפגש עם הסוף – טרנספורט מס' 2, פאול קור, 1982, שמן על בד

רשימת אינוונטר פאול קור 98–1997, שמן ואפר על בד

"גענועים על כתפי אבא"

שירים מתוך ההצגה

שיר מן היומן

מילים: אברהם סוצקובר
תרגום מיידישי: בני מר
לחן: עמרי דגן

להסביר? איך להסביר לך?
השמש עוד לא מצטננת
אך דמעות היא אינה מתיכה.
רק הילדות לא מזדקנת.

נעורים, אחיה, נאסף,
כגפן-שני מתישנת.
השער בצללים כבר נכסף,
רק הילדות לא מזדקנת.

מלכותה לא תשוב עוד לחיות.
תמורת שום הון לא תחונן את
כל שלגיה והסגליות.
רק הילדות לא מזדקנת.

בדרך

מילים: לאה גולדברג
לחן: עמרי דגן

ובדרך אמרה לו האבן:
פעמך כבדו כל כך.
האתה - אמרה לו האבן -
תחזור לביתך הנשכח?

ובדרך אמר לו השיח:
קומתך שחה מאוד,
איך תגיע - אמר לו השיח -
איך תגיע הלך ומעוד?

ועמדו ציוני הדרך
לא הכירו באיש הזר,
והיו ציוני הדרך
מזדקרים ודוקרים כדרר.

ובדרך קראה לו העיין:
שפתך יבשו בצמא!
ויכרע וישת מן המים
ודמעה נגעה בדמעה.

צעצועים

מילים: אברהם סוצקובר
תרגום מיידישי: בני מר
לחן: עמרי דגן

שמרי, בתי, כל צעצוע,
יהיו לך כולם אהובים.
ועם עלותם על יצוע
פרשי עליהם כוכבים.

עשב מתוק תני ככלים
לסוס הזהוב הרעב.
ואל תשכחי ערדליים
כשנשר הים ינשב.

וגם פעמון, אם השכימה,
תני לבובה בידה.
לשום צעצוע אין אמא,
והיא שם בוכה לבדה.

שמרי עליהם מכל שבר,
זכור לי עוד יום - יום הדין -
בובות ברחובות מכל עבר,
אבל לא היו ילדים.

לכי, ילדתי, לכי והמשיכי

מילים: מרגלית סיון
לחן: עמרי דגן

לכי, ילדתי, לכי והמשיכי
לכי, ילדתי, פסיעתך בדמי
לכי, ילדתי, לכי והמשיכי
אן תפסעי, הדרך תוביל.

רוח עזה תמחק צעדיך
עקבותיך בחול ההופך לביצה,
לא תדע נפשך מאין הגיעה,
לא תדע עצמותך עד כמה שקעה.

בואי לשכון בחיקו של הנצח
בואי לשכון בין רוחות לברקים
בואי ילדה, אדמתך בתוכך היא
בה נטמן הגרעין להיות אלמותי.

פרח

מילים: צרויה להב
לחן: יהודה פוליקר

שם, בעפר ותכלת
חלקת שלום ישנה
נומי פרח, נומי
נומי ילדה קטנה.

את החיים לקחו לך
הו, מלחמות קדושות
מלאכים בכו לך
בעיניים יבשות.

את חיוכך, תינוקת,
קברו באדמה
איך צומח שקט
מתוך המהומה.

מי שלחץ על הדק
דם את ליבו מכתים
במלחמות לצדק
גם ילדים מתים.

אנו, ניצולי השואה, מבקשים לומר לעולם בערוב ימינו:

"היום, כשאנו ניצולי השואה שהזיכרון צרוב בבשרנו, באים להעביר את לפיד שליחות הזכירה לדורות הבאים, אנו מעבירים עמו גם את המסר היהודי שהזיכרון צריך להוליך למעשה ולמחויבות מוסרית. הוא צריך להיות הבסיס לפעולה ומקור הכוח ליצירת עולם טוב יותר... לא הפכנו לשונאי אדם ולשוחרי נקם על דם נקיים... בחרנו בחיים. לא שקענו אל תהומות הייאוש, ולא איבדנו את האמונה באדם ובצלם אלוהים. אנו מבקשים לחלץ מהזוועה שחרצה בבשרנו מסר חיובי לעמנו ולעולם – מסר של מחויבות לערכי האדם והאנושות. השואה שייכת למורשת האוניברסאלית של כל בני תרבות. היא שקבעה את אמות המידה לרוע המוחלט. לקחי השואה חייבים להיות לקוד תרבותי של חינוך לערכים הומאניים, לדמוקרטיה, לזכויות אדם, לסובלנות וסבלנות, ונגד גזענות ואידיאולוגיות טוטליטריות. אנחנו ניצולי השואה הולכים ומתמעטים. בעוד שנים לא רבות לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד "אני זוכר את מה שאירע בשואה". יוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים, ועדויות ניצולים, או אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, ליעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות, לצקת בו תוכן ומהות."

מתוך "מנשר הניצולים" שהוקרא בבקעת הקהילות, יד – ושם, באפריל 2002, בכנס "מורשת השואה – ההשפעות האתיות והמוסריות לאנושות"

תודות ל:

מר שמעון סוסן – ראש המועצה האזורית חבל מודיעין, מר יוסי אלימלך – מנכ"ל המועצה, דר' רונית לב – מנהלת אגף חברה וקהילה, מר נתן ריגלר – מנהל אגף חינוך, מר שלומי שוורץ – יו"ר וועד מזור, גב' תמי מרוז – מפקחת ארצית לניצולי השואה במשרד הרווחה, גב' עירית גרוס – יוזמת הפרויקט במזור, אתי עוז – מנהלת חטיבת ביניים נחשון, אורית כוכבי ומירי שקד, מנהלות שכבה ט' חטיבת ביניים נחשון, חיה בשקין – מנהלת מרכז יום טובי קראו – מנהלת מחלקת פרט ומשפחה, העמותה לחבר הוותיק

"תיאטרון עדות – לספר כדי לחיות"

עמותה שהוקמה לקידום, פיתוח והפצת פרויקטים חינוכיים המפגישים ניצולי שואה עם דור שני ושלישי, דרך טיפול בהבעה ויצירה אמנותית ודרמה תרפיה. יו"ר העמותה: ישראל מובשוביץ, וועד מייסד: חנה מרון, חווה קליינברג, אלנה קיאל, מירטה כהן, פנינה רוזנצוויג, מרדכי אלדר, טומי ברייער. מנכ"ל: עירית דגן.

www.edut.org.il www.testimony-theatre.org

פרטים של אגף חברה וקהילה מ.א. חבל מודיעין:

אגף חברה וקהילה מ.א. חבל מודיעין: מנהלת האגף דר' רונית לב 03-972286

טובי קראו מנהלת מחלקת פרט ומשפחה 03-9722856

איריס דליות מנהלת מחלקת קהילה 03-9722861

חיה בשקין מנהלת מרכז יום לקשיש 03-9730997 העמותה לחבר הוותיק 03-9722874